

SJEĆANJA ŠABETAJA-BUKI KAMHIJA

Rodjen sam u Sarajevu 22. juna 1906.g. Bio sam željezničar-bravar. Stanovao sam u Krekovoju ul. br.2, gdje su me uhapsili noću 16. novembra 1941.g. Bio sam prije toga još dva puta hapšen, ali su me oba puta pustili kao željezničarskog radnika, dok me nisu izdali da sam komunista. Trebalo je da bježim u partizane, ali nisam mogao dobiti vezu. Otac, po zanimanju krojač, na vrijeme je bio prebačen u Mostar. Bio je interniran na Rabu, a poslije kapitulacije Italije je stupio sa kćerkom u Jevrejski bataljon Rabske brigade /Slovenaca/ IV korpusa sa kojim su bili na Petrovoj gori, a onda u Partizanskoj bolnici kod Barija u južnoj Italiji. Otac je bio bolestan i umro je poslije kapitulacije Italije u Splitu. Pokopan je na Marjanu 1944. godine.

Brat Moše /Bojan/ Kamhi, poginuo je kao partizan-prvoborac već u oktobru 1941. u Sloveniji kao zamjenik komandanta bataljona. Sestra Roza, udata Perera, bila je takodje u partizanima, a dijete Moše-Rafael, staro sedam godina, ostalo je živo. Sada je bravar. Zet Salomon Perera bio je tapecirer u Fabrici duhana u Sarajevu. Bio je takodje u partizanima. Sada živi u Izraelu, u Bat-Jamu.

Mene su poslije trećeg hapšenja odveli kulturbundovci iz logora Kr. Aleksandra u Jasenovac. Oko petnaest teretnih vagona je imao voz za muške, a žene i djeca su posebno odvedeni u St. Gradišku i u Djakovo. Moja žena je bila odvedena takodje u Djakovo gdje je i umrla od pje-gavca. Pokopana je na Djakovačkom jevrejskom groblju. Mi smo bili u zatvorenim vagonima za stoku. U Bosanskom Brodu su nas premjestili u široke vagone za Jasenovac. Putovali smo, sa čestim stajanjem, dva dana. Po dolasku na stanicu Jasenovac pratnja nas je predala ustašama, koje su nas odvele do tabora kod pravoslavne crkve i ondje smo ostali cijeli dan radi pregleda prtljaga, kojom prilikom su nam oduzeli skoro sve sem kašike i jedne porcije.

Sin Moše Saloma, Danko, je onda s nama naknadno bio dovezen u Jasenovac, gdje je takodjer stradao. Tek uveče istoga dana su nas odveli u logor Jasenovac. Ušlo nas je samo oko polovine /od trista šezdeset - sto osamdeset/. Probrali su samo mlađe i sposobne za rad. Prvi nam je posao bio ogradjivanje logora žicom. Zatim su nas vodili na rušenje srpske crkve. Istovremeno su tada obi-

jesne ustaše tražile tamburaše. Ja sam im morao svirati na tamburi, a neki su mi davali kruha da ih učim svirati. Onda su me premjestili u krojačnicu logora IV u tzv. Kožaru, odakle smo zatim bili premješteni u St. Gradišku. U Gradiški sam bio od februara /ili početka marta/ 1942. do oktobra 1943. kao stolar, a otada tek kao bravar. Tada je bio izgorjeo kazan, pa sam ga ja morao švajsovati. Kao švajser sam morao popravljati i čamac.

Po kazni, ili za odmazdu, što je bio ubijen jedan Nijemac, bili smo zatvoreni svi zatočenici iz radiona u Kuli. Iz naše radione su bila tri Jevrejina, tri Srbina i dva Hrvata. Svi smo ležali dva dana u vodi, pa je većina i umrla u Kuli. Mene je nekom srećom tražio zapovjednik radiona Gradiške radi opravljavanja čamca. Poslije dva dana su opet nas osam radnika, vezane po dva, bili povelili pod pratnjom od deset ustaša. Nemet je opet tražio da mene predaju njemu pokazavši naredbu zapovjednika logora. Na povratku u radionu, nisam smjeo ni kazati gdje sam bio. Moje drugove, koji su bili vezani zajedno sa mnom prevezli su preko u Gradinu i pobili. To je bio prvi slučaj kada sam lično vidjeo kako su stradali moji drugovi.

U St. Gradiški sam 1942, obolio od trbušnog i pjegavog tifusa. Od ovih su bolesti mnogi umrli. Dr Perić i dr Kunorti su imali pune ruke posla i jedva su me izliječili, ali sam se dugo oporavljao. U oktobru 1943. su me opet premjestili u Jasenovac, gdje sam ponovo radio kao stolar, a zatim kao bravar u pogonu kod Rozenberga, najprije u Lančari, a onda u Brzom sklopu, gdje je bio Moni Altarac. U toj radnoj jedinici, koja je kasnije bila van logora, ostao sam trajno. Pobjegao sam prije Isidora Levija, kod Sv. Klare, iz tog Brzog sklopa, 7. maja 1945. U Zagrebu sam se javio vlastima NOV. Nakon kratkog vremena sam bio demobilisan kao iscrpljen.

Bio sam još jednom spasen zbog toga, što sam bio potreban i samo je puki slučaj spasao svakoga ko je ostao u životu i uspio zadnjih dana rata da na neki način pobjegne od ustaša. Sigurno je i nepobitno, da su ustaše pored svih grozota, koje su za cijelo vrijeme provodile, imale zadatak da sve, osobito nas Jevreje, likvidiraju. Kakva je sreća mene spasila ne znam.

U Nahariji, 23. februara 1972. god.

Buki /Šabetaj/ Kamhi